

Petar Bačić*

TERRORISM AND INTERNATIONAL JUSTICE

Ed. James P. Sterba

Oxford University Press, Oxford, 2003, p. 252

Nakon napada na *World Trade Center* i *Pentagon*, te općepoznate simbole američke moći, ti su se događaji od 11. rujna 2001. počeli tumačiti unutar dvaju različitih interpretacijskih okvira. Prvi interpretacijski okvir vidio je u napadima udar na Sjedinjene Američke Države kao suverenu državu i njezin narod. Drugi interpretacijski okvir sagledavao je u tim napadima prije svega zločin protiv čovječnosti. Ta razlika u interpretaciji nije tehnička, već politička, a svaka od njih implicira različite strategije reagiranja. Tako su npr. ubrzo nakon napada neke istaknute osobe javnog života, poput **Mary Robinson**, direktorice *Komisije za ljudska prava UN*, preporučivale SAD i ostatku svijeta prihvaćanje druge interpretacije. No, nekoliko tjedana nakon napada državni i vojni vrh SAD čvrsto je stao iza svoje interpretacije koja je govorila o napadu na SAD kao državu i da takav napad zaslužuje adekvatan odgovor, a to jedino može biti rat s drugom državom ili državama. Rat protiv terorizma postao je apsolutni prioritet SAD. Pa ipak, na koji bismo način trebali razumjeti terorizam protiv kojega su ustale SAD i druge zemlje? Jesu li u terorizmu angažirani samo američki neprijatelji ili terorističke radnje obilježavaju SAD i njezine saveznike? Je li terorizam uvijek zlo ili postoji ono što se naziva moralno opravdani akt terorizma? Kada se konfrontiramo sa zlom terorizma, koji su to moralno obranjivi odgovori? Je li rat moralno obranjiv odgovor na terorizam od 9/11? Ako je rat moralno obranjiv odgovor na terorizam, na koji se način terorizam odnosi prema pitanjima međunarodnog prava? Motiviraju li pogreške međunarodnog prava terorističke akte? Je li to možda bio slučaj i s događajima od 9/11? Traže li moralno obranjivi odgovori na terorizam korekciju počinjenih pogrešaka na planu međunarodnog prava? O tim i sličnim pitanjima, ali i zanimljivim odgovorima na temu terorizma i međunarodnog prava, terorizma i pravde - ma što to ona značila u susretu Golijata i Davida - govori knjiga *Terrorism and International Justice* koju je uredio **James P. Sterba**, profesor s američkog Sveučilišta Notre Dame, koji je u ovoj multidisciplinarnoj ediciji uspio okupiti velik broj značajnih autora s različitih područja društvenih znanosti.

Knjiga ima uvodnu napomenu, bio-bibliografske podatke o autorima, poduži uvod te tri dijela. Prvi dio koji postavlja pitanja o prirodi i retorici terorizma

* Petar Bačić, asistent Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

(*What Is the Nature and Rhetoric of Terrorism?*) sadržava priloge **Shannona E. Frencha**: Ubojice, a ne ratnici: moralna razlika između terorista i legitimnih boraca u asimetričnom konfliktu, str. 31-46, i **Tomisa Kapitana**: Teror “terorizma”, str. 47-68. Drugi dio knjige koji postavlja pitanja o tome tko su teroristi i zbog čega oni mrze (*Who Are the Terrorist, and Why Do They Hate?*) sadržava četiri teksta. Prvi je prilog **Noama Chomskog**: Teror i adekvatni odgovor (str. 69-87), drugi je tekst **David B. Burella**: Priče u borbi za naše duše (str. 88-100), treći je prilog **Roberta L. Philipsa**: Rat protiv pluralizma (str. 101-113), a četvrti je prilog u ovome dijelu tekst **Zayna Kassama**: Može li musliman biti terorist (str. 114-134). Treći i najopširniji dio knjige koji traga za moralno opravdanim odgovorima na terorizam (*What Is a Morally Justified Response to Terrorism?*) sadržava ukupno šest tekstova: Moralni odgovor na terorizam i kozmopolitizam **Louisa P. Pojmana** (str. 135-157), Prema globalnoj vladavini prava **D. Archibugija** i **Iris M. Young** (str. 158-170), Objava rata terorizmu kao odgovor na 9/11 **Claudije Card** (str. 171-185), Terorizam, rat i carstvo **Richarda W. Millera** (str. 186-205), Terorizam i međunarodno pravo (str. 206-228) **Jamesa P. Sterbe** i Suosjećanje i teror **Marthe C. Nussbaum** (str. 229-252).

U nizu zanimljivih priloga ističemo prije svega tekst **Noama Chomskog** *Terror and Just Response* (str. 69-87) u kojemu jedan od vodećih svjetskih kritičkih mislilaca nakon konstrukcije definicije terorizma razvija iz zanimljivih opservacija i zaključaka na temu terorizma i odgovora na terorizam. Prema N. Chomskom, “terorizam je proračunata upotreba nasilja ili prijetnja nasiljem kako bi se putem zastrašivanja, prisile ili postupnim nametanjem straha postigli politički, vjerski ili ideološki ciljevi”. Koristeći se tom definicijom autor dokazuje da njegovi američki sugrađani ne mogu konzistentno promišljati činjenicu po kojoj je teško bombardiranje pravi odgovor na terorističke zločine poput onog od 9/11, i to zbog toga što bi po toj istoj logici ti isti njegovi sugrađani morali dopustiti bombardiranje i sebe samih. Tako bi npr. Nikaragva sasvim legitimno mogla bombardirati SAD zbog njezina propusta da okonča ono što je Međunarodni sud pravde tijekom 1980-ih proglasio “nezakonitom upotrebom sile”. Po istoj logici SAD bi mogla doživjeti i bombardiranje od Haitija jer SAD nisu izručile Emmanuela Constanta koji je odgovoran za tisuće mrtvih na Haitiju; Sudan bi također mogao tražiti svoju osvetu za američko bombardiranje farmaceutske tvornice 1998. godine pri kojem je poginulo “nekoliko desetina tisuća Sudanaca”. N. Chomsky zapravo upućuje na dugu povijest angažiranja SAD u poticanju terorističkih akata u Središnjoj i Južnoj Americi, Srednjem istoku, posebno preko njezine virtualno neograničene vojne pomoći Izraelu i Turskoj. Mjereći stvari istim metrom te imajući u vidu američki vojni odgovor nakon 9/11, Palestinci i Kurdi imali bi vjerojatno opravdanje za osvetničko-povratne vojne odgovore protiv SAD. Chomsky također bilježi da SAD nakon 9/11 nisu imale toliko široku podršku u svijetu da vojno udare na Afganistan. Jedan od razloga za napad 9/11, ističe Chomsky, bilo je i protivljenje **Osame**

bin Ladena američkim vojnim bazama u Saudijskoj Arabiji. Zaključak je Chomskog da sve dotle dok socijalni, politički i ekonomski uvjeti daju povoda za napade trenutnom američkom državnim neprijatelju broj 1 i njegovoj grupi (*Al Qaida*), SAD i njezini saveznici ne mogu biti imuni od eventualnih napada islamskih terorista.

U tekstu: Terorizam i međunarodno pravo (str. 206-228) **Jamesa P. Sterba** u opširnoj deskripciji američkog angažiranja u terorističkim aktima i podupiranju terorizma zaključuje da je takvo ponašanje američke politike u dobroj mjeri motiviralo napade terorista na SAD. U tom smislu SAD nužno treba da poduzmu mjere koje bi radikalno ispravile vlastite pogreške i na pravi način odgovorile Osami bin Ladenu i njegovim sljedbenicima. Na isti način autor pokazuje da SAD moraju učiniti još mnogo toga kako bi i same postale dobar "građanin svijeta". SAD moraju prestati biti sumnjičave prema međunarodnim ugovorima i međunarodnom pravu te dati veći obol u redistribuciji izvora koje imaju bogati prema siromašnima, i to na način kako to zahtijeva upravo međunarodno pravo.

Knjiga *Terrorism and International Justice* doista otvara velik broj aktualnih pitanja o terorizmu i međunarodnom pravu. To prije svega ima zahvaliti širokom rasponu autorskih interesa i tema. Dok jedni autori (**French, Kapitan, Chomsky i Card**) otvaraju pitanja definicije, konzistentnosti korištenja postojećih definicija i pristupa terorizmu, a drugi evaluiraju relevantne historijske primjere, različite koncepcije o dobru, moralnim i religijskim okvirima potrebnim za njegovo razumijevanje (**Burell, Philips, Kassam, Archibugi i Young**), treći pak otvaraju pitanja o tome na koji način evaluirati određene akcije i mjere kojih je cilj eliminacija ili barem osujećivanje terorizma (**Chomsky, Pojman, Archibugi, Young, Miller, Storba**). Međusobna povezanost pojedinih priloga evidentna je i dobrodošla. Očekivati je da tamo gdje niz autora postavlja mnoga pitanja nailazimo na mnoge relevantne i trajnije odgovore. Za pravnike je ova knjiga utoliko važnija što pokazuje koliko može biti kratkovidno i nesavršeno pozitivno pravo i njegove mjere kad njegovi tvorci nemaju dubljeg i šireg znanja o fenomenu koji pokušavaju rješavati površno i kratkoročno. No, još je važnije saznanje o tome da legitimizacija i jačanje međunarodnih institucija vladavine prava doista ovisi o koordiniranom ostvarivanju prava diljem svijeta i posebno o prednostima (globalne, transnacionalne i nacionalne) vladavine prava nad svakim fundamentalizmom.

